

«Fikzio kontrolatzailea ez zait interesatzen»

Behinola, Etxalarren fortunatu da Antonio Zavala, Bidasoaldeko bertsolari eta bertso galduen arrastoan. Hantxe, Xamuio bertsolariarekin gertatu da, eta hark, Txirrita eta Axuraren bertsoak, gogoan harturik dauzkanak kantatu dizkio Zavalari. Bertso batean, ahantzia du lehen oina. *Beltzuria* liburuaren azalean ageri diren puntu ilara biak ditugu lehen oin hura, Xamuioren biloba Ixiar Rozasek hainbat gogoeta eginez berreraiki eta baliatu dituenak.

| MIEL A. ELUSTONDO |

Argazkia: Zaldi Ero

Beltzuria. Liburua da, objektua da, baina ezohikoa azal eta barru. Hautu estetiko bat.

Denbora luzean buruan, eta gorputzean, izandako liburua izan da *Beltzuria*. Hitza emakume heldu baten ahotik lehenengoz entzun nuenetik jakin nuen zer bait idatziko nuela, hitz horixe abiapuntu hartuta. Haziz eta haziz joan da eta pazientziaz zaindu dut. Ez nuen liburua edozein momentutan idatzi nahi, kalitatezko denbora nahi nuen eta, bitartean, itxoiten egon naiz. Hasieran, oso elementu gutxi zituen istorioak. Pisu handiagoa zuen ez zegoenak, absentiak, zegoenak edo neukanak baino: argazkien falta, memoria falta...

“Ahotsa zen. Haren gorputza kantu egiten zuen ahots bilakatu zen. Haren identitatea egin zuen ahotsa kandela baten moduan itzali zen arte. Ahots bat baino ez zen”.

Hori da liburuaren beste haria, ahotsa. Urte hauetan zehar ahotsaren gaia ikertzen jardun dut; alderdi teorikoa aztertu dut, gehienbat, baina praktikoa ere landu dut. Azkenean bi ildoak solasean jarri ditut, elkar elikatu dute, eta aipatutako denbora hori izatea lortu nuen, idaztea erabaki nuen. Ordu arte, ohar batzuk baino ez nituen, zenbait hitz... gauza gutxi.

Ohar haiek liburu dira orain...

Idazketa prozesua bera ez da oso luzea izan, aurretik hartuak nituen erabakiengatik batez ere. Banekien zer ez nuen nahi, ez nekien zer nahi nuen, eta egin ahala jakin dut zer idatzi nahi nuen.

Kartak mahai gainean jarri dituzu, prozesua kontatu diguzu, biluztu ere egin zara hein batean.

Eta oso lasai egin dut. Jakina, zailtasun momentuak izan dira. Esate baterako, puntu batera heldu eta aspertzen hasi nintzen. Atal batean lortzen ari nintzen materialak ez ninduen asebetetzen. Baina uste dut sormen prozesuan asperdura hori zeharkatu beharrekoa dela. Gehiegi irauten badu, zer bait ez dago ondo. Idaztean tentsio puntu bat egoten da. Momentu horri tinko eustea inportantea da, egiten ari zaren horretan sinestea...

“Ez nuen liburua edozein modutan idatzi nahi, kalitatezko denbora nahi nuen eta, bitartean, itxoiten egon naiz”

Aitona zenuen Xamuio bertsolaria Etxalarren. Harekin izan zen Antonio Zavala *Bidasoaldeko bost bertsolari* liburuan, eta Xamuiok kantatu zion bertsoetarik batean lehen oina falta da.

Zuen aitonak ahantzia zuen. Gabezia horixe da zure liburuaren aitzakietarik bat. Sortzeari buruzko gogoeta da liburua? Ahotsari, eta haren materiari, buruzkoa? Xamuio bertsolaria berreskuratzeko saioa?

Beltzuriak horiek denak biltzen ditu: biltzen du ozen esandako hitz bat, biltzen du bailara batean erabiltzen zuten hitza, biltzen du meteorologia irudi bat, biltzen du haserrearen hitza... Horrexegatik aukeratu dut hitza, *beltzuri*, kontzeptu horrek aukera asko eman dizkidalako. Faltatzekotan, ahotsaren elementua falta zitzaidan, baina *ahotsa* hitza ozen esan eta ahoratzeko unea, liburuari hasiera ematen dion irudian aurkeztzen dut. Liburuaren protagonista ahotsa da, besterik gabe.

Negutegia nobelaz geroztik libururik argitaratu gabe zegoen Rozas. "Ikusgarriak izan ez diren hainbat kontutan ibili naiz, 'euskal sistema literarioaren' barruan sartu ez direnak: pieza eszenikoak, dramaturgia lanak...".

Ez zenuen, besterik gabe, istorio kontatzen jardun nahi.

Ez, besterik behar nuen. Besteak beste, garai berean ahotsaren inguruko ikerketa egin dudalako. Errealitateak bestelako konplexutasunak ditu. Ahotsaren eta lengoaiaren inguruko gogoeta ere izan behar zuen. *Beltzuria* idazten hasi aurretik hartutako erabakia zen hori. Oso garrantzitsua zen bidean aurkitzen eta lantzen joan naizen istorio, pasarte, informazio, hitz, ahots eta gogoetak orainetik begiratzea. Joan-etorrian ibili naiz, liburuan sartu eta irten, baina liburura itzuliz beti, testua-
rentzako garrantzizkoa zena sartuz, eta bestea aparte utziz. Edizio eta muntaia lan handia dago. Material guztien arteko dramaturgian pentsatuz egin dut lan hori.

Bistan da *Beltzuria* ez dela aurretik idatzia-
zenituen gisako narrazio liburua.

Ez da, baina azkeneko narrazio liburua idatzi baina lehen hasi zen prozesu hau. 2003an

Gan bakar bat antzerki-lana idatzi nuen, elebitan —gero Hiru argitaletxean argitaratu zen—. Eta eszenaratzeak berak gogoeta egitera behartu ninduen: nola eraman hitza espaziora? Prozesu horretan hasi nintzen ahotsa eta performatibitatearen inguruan pentsatzen. Eta *Negutegian* ere bai; alegia, zenbait elementu ez hain narratibo, oraingo lanean berreskuratu ditudanak. Beraz, hamar urte iraun du. Eta, bitartean, ikusgarriak izan ez diren hainbat kontutan ibili naiz, "euskal sistema literarioaren" barruan sartu ez direnak: pieza eszenikoak, dramaturgia lanak, dokumentalak, saiakera laburrak, artikulua, doktore tesia...

Denak erlazionatuta daude, niretzat ez dago jauzirik batetik bestera, *continuum* bat dira.

Literatur sisteman ikusgarriagoa da, askozaz, ohiko formatuko liburua, lan eszeniko edo dokumental bat baino...

Bai, baina nork bere hautuak egiten ditu. Materialak idatzi, elkartu, oratu eta eskaini

**"Ahotsa da besterekin
harremanetan jartzen gaituena,
eta ez hitza.
Hitzak esanahia dauka,
baina ahotsa harago doa"**

egin ditut, eta gero irakurlearen lana da hor oratuta dagoen hori interpretatzea. Irakurleak sortzen ditu esanahiak, ez nik; gehiago baitira esanahiaren interpretazioa eskatzen duten testuak, bestelakoak baino, eta nahita egin dut. Lanaren etika moduko bat da. Idazteko modu asko daude, eta norberak erabakitzen du non egon, baina, niri, orain, fikzio kontrolatzailea eta esanahiak guztiz murtxikatuak eta errealtatea bera gainditzen ez duten konplexutasunik gabeko testuak ez zaizkit interesatzen irakurle naizen aldetik. Beraz, sortzaile bezala ere ez.

Ahotsaren inguruan duzu doktore tesia egina. Ikerketan barna egina duzun gogoetaren fruitu ere bada *Beltzuria*, ala?

Fokua ahotsen jartzean konturatzen gara ahotsa ez dela unibertsa, ahotsa norbanakoarena dela, bakar egiten gaituena eta, aldi berean, ahotsa erlazionale dela, ahotsa dela besterekin harremanetan jartzen gaituena, eta ez hitza. Hitzak esanahia dauka, baina ahotsa harago doa, hotsa da, ez da esanahia bakarrik. Honek guztiak bat egiten du teoria feministarekin, esan gabe doa. Liburu feminista da *Beltzuria*.

Horretan, *beltzuri* hitza definituz ekiten diozu liburuari, eta hiru definizio eman eta gero, honela dio laugarrenak: “Generoaren inguruan testu honetara ñabardurak ekartzen dituen hitza”, eta adibideak ematen dizkiguzu.

Interpretazio maila asko ditu liburu honek. Irakurle batzuek maila narratiboa lehenetsiko dute, beste batzuek esku-oharrak deituko, besteek bukaerakoa, freskoagoa, zuzenagoa delako... Ozen irakurtzeko testuak ere badira bukaerakoak. Hala ere, nire ustez, idazle batek esaten duena, idazten duenaren atzetik ohi doa. Askotan, *Beltzurian* idatzita-

“Interpretazio maila asko ditu liburu honek. Irakurle batzuek maila narratiboa lehenetsiko dute, besteek bukaerakoa, freskoagoa delako”

koak irakurritz erantzun beharko nituzke zure galderak. Horixe da tentazioa. Baina elkarrizketa ariketa ere egin behar da, ezta?

Horretan ari gara, bai. Deigarri da, zinez, liburuaren diseinua...

Testua hainbeste landu eta gero, ezinezkoa zitzaidan liburuaren itxura, diseinua, ez lantzea. Banituen abiapuntu batzuk, baina hori elikatu egin dute Bigarako Jon Ander Garcia eta Itziar Aranburuk. Oso ondo ulertu dugu elkar. Antonio Zavalak puntuen bitartez nabarmendu zuen memoriaren hutsunea aintzakotzat hartu zuten azala egiteko. Eta, gainera, lehen ilarako puntu etenak eta bigarrenekoak elkartu egin dira uneraren batean. Non? Hori irakurleak erabakiko du.

Nora zaramatza *Beltzuriaren* bideak? Alegia, zein kutsu harlezake zure hurrengo sormen-lanak?

Gaztelaniaz argitaratuko du datorren urtean Madrilgo argitaletxe batek. Ez dut oraingoan neuk itzuliko, baina itzulzaile izango denarekin harreman estua dudanez, prozesuan egongo naiz. Bitartean, oraintxe, saiakera labur bat amaitu berri dut, *Pulsión textual* (*Testu bulkada*), Quim Pujolek eta biok editatuko dugun afektuen inguruko liburu batean argitaratuko dena. Bartzelonako Mercat de las Flors-eko laugarren liburua izango da, dantza eta pentsamendua bildumaren barruan. Egia esateko, batera landu ditut artikulua hori eta *Beltzuria*. Artikuluan idazlearen ahotsa dut aztergai, baina ez “idazlearen ahotsa” aztertzeko asmotan, estiloa, ez. Hitzak, materia sonoro den aldetik, testu batean erabiltzen denean gertatzen dena aztertzen dut, hau da, nola eragiten edo afektatzen gaituen testu horrek, afektatzen bagaitu. ■

ATE IREKIEN ASTEA
Martxoaren 23tik 27ra

23 eta 24
Oinarriko ikasketen buruzko hitzaldia
19:00

25
Ikasketa Profesionalen buruzko hitzaldia
18:00

Musika Kontserbatorio Profesionala
FRANCISCO ESCUDERO
www.conservatorioescudero.org

27
2016ko martxoaren 27a

17:00 etatik aurrera

ENTZUNALDIAK
Kontserbatorioaren ikasle eta taldeen
DSS 2016 gunean